

певних умов, але є дуже спрощеними і не є універсальними. З іншого боку вони можуть виступати основою або частиною та компонентою більш складних моделей.

Усвідомлення цих моделей дає можливість надалі ефективно їх використовувати, адже процеси поширення інформації, впливу тісно пов'язані з моделями динаміки обсягу популяції.

Розвиток моделей, які можна використовувати у соціології і є метою подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. T. Malthus. An Essay on the Principle of Population // Malthus, Thomas Robert / [Текст, електронний ресурс].- London, J. Johnson, in St. Paul's Church-yard, 1798. Режим доступу: <http://www.econlib.org/library/Malthus/malPop.html>
2. Бендукидзе А.Д. Золотое сечение // Бендукидзе А.Д./ [Текст, електронний ресурс], М. Квант.- 1973, №8, С 22-27. Режим доступу: http://kvant.mccme.ru/1973/08/zolotoe_sechenie.htm
3. Воробьев Н. Н. Числа Фибоначчи. Популярные лекции по математике. [Текст]- М. "Наука" 1978 г., 144 стр.
4. Держкомстат України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html
5. Джери Д., Джери Дж. Большой толковый социологический словарь. Collins. // Дэвид Джери, Джулия Джери/ Том 1 [Текст].- М., Вече-АСТ.- 2001, 544 с.
6. Плотинский Ю.М. Модели социальных процессов: Учебное пособие для высших учебных заведений. [Текст] - Изд. 2-е, перераб. и доп. - М.: Логос, 2001.-296 с.: ил. ISBN 5-94010-045-7
7. Самарский А.А., Михайлов А.П. Математическое моделирование: Идеи. Методы. Примеры. [Текст]- 2-е изд., испр.- М.:Физматлит, 2001.- 320с.-ISBN 5-9221-0120-X

Отримано 15.02.2014 р.

УДК [37.014.5::372.83][316]

Цимбал Т.В.[°]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, кандидат соціологічних наук, асистент кафедри теорії та історії соціології

ЦІЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІОЛОГІЯ» В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовано завдання вищої освіти України з огляду на поточне міжнародне становище країни, перспективи його динаміки та внутрішні трансформаційні процеси. До їх переліку входять: формування критичного мислення, здатність до професійного діалогу на світовому рівні, творчий підхід до професійної діяльності, вміння пов'язувати теорію й практику, прагматична налаштованість на знання та усвідомлення потреби коренізувати будь-яке запозичене знання. Відповідно до цих завдань продемонстровано потенціал соціальної антропології як навчальної дисципліни для покращення підготовки фахівців-соціологів, а також запропоновано відповідну концепцію викладання цієї дисципліни студентам-соціологам.

Ключові слова: соціальна антропологія, викладання у ВНЗ, підготовка фахівців-соціологів, завдання вищої освіти України

В статті обґрунтовуються завдання вищого образования Украины с учетом настоящего международного положения страны, перспектив его динамики и внутренних

трансформационных процессов. В перечне заданий состоят: формирование критического мышления, способность к профессиональному диалогу на мировом уровне, творческий подход к профессиональной деятельности, умение связывать теорию с практикой, прагматическая настроенность на знание и осознание потребности коренизировать любые заимствованные знания. В соответствии с этими заданиями продемонстрировано потенциал социальной антропологии как учебной дисциплины для улучшения подготовки профессиональных социологов, а также предложено соответствующую концепцию преподавания этой дисциплины студентам-социологам.

Ключевые слова: социальная антропология, преподавание в ВУЗах, подготовка специалистов-социологов, задания высшего образования Украины

The article proposes a set of six tasks, which higher education system of Ukraine should pursue under the current international condition of the country, prospects of its development, and internal processes of transformation. They include: formation of critical thinking, ability to conduct professional dialogue on the worldwide scale, creative approach to professional work, ability to link theory and practice, pragmatic disposition to knowledge, and awareness of the need to indigenize any borrowed knowledge. In accordance to these tasks, the article reveals the potential of a Social Anthropology course to address issues in training of professional sociologists at Ukrainian universities and suggests a conception of syllabus of this course, tailored to the tasks.

Key words: social anthropology, teaching at tertiary schools, training of professional sociologists, tasks of higher education in Ukraine

Вже понад двадцять років в Україні триває докорінна перебудова системи вищої освіти, інтенсивність якої хоч і розподіляється нерівномірно на часовій шкалі, залежно від поточних результатів політичної боротьби, але факт якої загально визнаний і має фундаментальне значення для осмислення ролі і функцій соціології та соціологічної освіти в суспільстві.

Головним вхідним стимулом, який приводить у рух динамічні процеси в освіті, є, поза сумнівом, комплексна трансформація економіки, політики, суспільства та культури в Україні, у якій унікальними комбінаціями поєднуються постіндустріалізація, глобалізація та деколонізація. Як і в умовах будь-яких змін, взаємоприспосовування цих рушійних сил породжують як ризики, так і можливості. Постіндустріалізація, одним із аспектів якої є більша або менша деіндустріалізація, в ситуації негативного для України сценарію глобалізації та втрати колоніального зв'язку з колишньою метрополією може призвести до падіння країни в світовому розподілі праці до рівня сировинного та демографічного донора розвиненіших країн. Разом із тим, одним із побічних наслідків постіндустріалізації є зростання демократичних вимог із боку більш диференційованого за видами діяльності, стилями життя та ціннісними орієнтаціями населення, що його вже більше не дисциплінує і не гомогенізує масова зайнятість у великій індустрії. Розгортання цієї тенденції може наштовхнутися на наслідки глобалізації, якщо вона реалізується для України за негативним сценарієм. У такому випадку глобалізація призведе до декваліфікації трудових ресурсів, за якої головною формою зайнятості стане низькооплачуване і незахищене робоче місце. А з таким соціально-економічним профілем суспільства, як відомо, по-справжньому демократична політична система не має міцної основи, тому схильна тяжіти в бік фактичного або навіть номінального авторитаризму.

Як бачимо, три основні сили, перемінливі баланси між якими визначатимуть майбутнє України в світі, можуть мати суперечливі наслідки, залежно від багатьох факторів, зокрема від конкретних сценаріїв, якими кожна з них буде

реалізовуватися. Баланс між різними сценаріями нестійкий і може бути схилений в той або той бік діями зацікавлених груп. Із огляду на високі ставки, які гальмують реформуванням політичної та економічної систем, освіта, зокрема вища, безпосередньо пов'язана з вишколом кадрів та формуванням свідомості, легше надаватиметься до реформаційних зусиль і може відігравати важливу роль в уникненні негативних сценаріїв розгортання загальносистемної перебудови України. Цим самим на освітян покладається додаткова відповідальність рефлексивної організації своєї діяльності в площині вищеописаних координат.

Зокрема, найважливішими завданнями вищої освіти, насамперед соціогуманітарної, в світлі вищеописаної проблемної ситуації мають стати: підготування фахівців, які (1) володіють *критичним* мисленням; (2) здатні до міжнародного професійного діалогу на *світовому* рівні; (3) *творчо* оперують методами, концептами й фактами; (4) вміють пов'язувати теорію й *практику*; (5) налаштовані *прагматично* ставитися до інформації та знань; (6) свідомі потреби *коренізувати* будь-яке запозичене знання для мінімізації розходження між концептуальною та феноменальною топологіями в процесі практичного застосування знань. Річ не в тім, що нинішня вища освіта не готує таких фахівців, а в тім, щоб вона перебудовувалася так, щоб фахівці такого формату були її систематичним, а не одиничним продуктом. В кожному із шести перелічених завдань курсивом виділене ключове слово, яке вказує на параметр, за яким наявні навчальні плани та робочі програми не відповідають вимогам моменту. Якщо аналізувати за цими критеріями наявні плани та програми, привертає увагу те, що загалом вони спрямовують студентів на: (1) підпорядкування інтелектуальним *авторитетам*; (2) формування професійної культури, яка вможлиблює міжнародну співпрацю здебільшого лише в межах колишнього соціалістичного табору або, ще гірше, так званого «*близького зарубіжжя*»; (3) *метафізичне* сприйняття інтелектуальних абстракцій; (4) *спекулятивне* теоретизування; (5) *колекціонування* замість застосування знання; (6) *нерефлексивне перенесення* теорій і концептів із іноземного суспільствознавства. Ці недоліки у вишколі фахівця-суспільствознавця мають наслідком розриви як всередині суспільствознавчого знання (скажімо, запозичена теорія відірвана від заземленого в реалії емпіричного дослідження або інтелектуальні запозичення з «близького зарубіжжя» живуть окремим життям від запозичень із «далекого зарубіжжя»), так і в континуумі «знання – практика – знання», позаяк використовуване знання нерідко буває космополітичним, а практика – завжди локалізована.

В кінцевому підсумку, вище окреслені шість пріоритетів і шість відповідних їм чинних недоліків зводяться до тривимірної системи координат «постіндустріалізація – глобалізація – деколонізація», але якщо недоліки сприяють реалізації сценаріїв постіндустріалізації, глобалізації та деколонізації, які тяжіють до несприятливого для України поєднання цих трьох рушійних сил, то запропоновані пріоритети сформульовані так, щоб сприяти переорієнтації вектору в позитивному напрямку.

Ця розлога передмова була потрібна, щоб деталізувати та обґрунтувати основні принципи, на які спиратиметься запропонована нижче концепція викладання дисципліни «Соціальна антропологія» студентам спеціальності

«Соціологія» в вищих навчальних закладах України, а також продемонструвати **актуальність** перегляду навчальних планів і програм підготування фахівців-суспільствознавців у ВНЗ. Тож **мета** цієї статті – розробити концепцію викладання навчальної дисципліни «Соціальна антропологія» студентам спеціальності «Соціологія» з урахуванням нинішніх стратегічних цілей і завдань вищої освіти України. Її **об'єкт** – навчальна дисципліна «Соціальна антропологія» в університетському навчальному плані підготування фахівців-соціологів, а **предмет** – концепція (цілі, завдання та структура) викладання цієї навчальної дисципліни студентам-соціологам в Україні.

Для початку слід уточнити, що розуміється під «соціальною антропологією» з огляду на багатоманіття значень, які приписуються цьому терміну. Цей термін з'явився на вітчизняних теренах відносно недавно, оскільки така дисципліна, як соціальна антропологія, розвивалася переважно у Великій Британії. В США, натомість, існувала її близька посестра – культурна антропологія, тоді як в СРСР вважалося, що відповідником соціальної антропології були етнографія, етнологія і фольклористика – галузі знань, які описували й вивчали доіндустріальні елементи побуту та свідомості традиційного суспільства, які поступово відмирили або трансформувалися в умовах індустріалізації. Відсутність повноцінної соціальної або культурної антропології, яка, в розумінні її засновників, займалася вивченням простих, або первісних, суспільств, у СРСР пов'язана з тим, що виникнення цієї науки в Західній Європі та США відбулося за особливих історичних обставин – зіткнення західного заморського колоніалізму з демографічно чисельними доіндустріальними народами, а західної науки про суспільство – з потребою розробити універсальний історичний наратив у політичному контексті західного імперіалізму. В умовах невідокремленості суспільства від держави (а отже, браку повноцінного об'єкта для суспільствознавства взагалі) та відсутності зовнішніх колоній, ні Російська імперія, ні СРСР не мали жодного з цих двох стимулів для становлення соціальної/культурної антропології як практичної галузі знань. Тому якщо вона й потрапляла в навчальні плани університетів, то лише як екзотична навчальна дисципліна або у вигляді суто описової етнографії [1, с. 18].

В університетах Західної Європи та Північної Америки ця дисципліна розгалужилася на дві традиції: культурну антропологію, притаманну Північній Америці, та соціальну антропологію, більш характерну для Західної Європи. Якщо перша відштовхувалася від дихотомії «природа – культура» і зосереджувалася на вивченні культури jako сукупності «технічних засобів... на службі соціального життя», то соціальна антропологія вважала своїм предметом соціальні відносини і соціальну структуру, а не людину jako творця культури [2, с. 336]. Тож соціальна антропологія розглядалася jako частина соціології, тоді як культурна антропологія – jako несоціологічна галузь знань [3, с. 353–356]. Втім, як зазначав Клод Леві-Строс, обидві науки вивчали один предмет, але підходили до нього з різних боків [2, с. 337].

В повоєнні десятиріччя соціальна антропологія зіткнулася з проблемою втрати свого предмета, пов'язаною із демонтажем умов, які її породили, – західного колоніалізму. В результаті деколонізації та модернізації суспільства, що були предметом цієї науки, «мали тенденцію до зникнення» [2, с. 326]. Частина антропологів повернулася додому і взялася за вивчення своїх країн [4, с. 65].

Попри позірну втрату сенсу існування, соціальна антропологія мала цінний доробок у вигляді розвиненої методології та потужного теоретичного апарату. Це забезпечило їй достатній ресурс для виживання як академічної дисципліни. Але не тільки методологія та теорія соціальної антропології знайшли застосування в вищій освіті та науці [5, с. 155–156]. Антропологічні матеріали також продовжували в значних обсягах використовувати в процесі викладання [6, с. 17–18], зокрема коли було враховано потребу не тільки формувати фахівця з уміннями, затребуваними в суспільстві, а й надавати студентіві як особистості ширші інтелектуальні та культурні ресурси для самопізнання, саморозвитку та самореалізації. Для цього завдання знання, здобуті соціальними антропологами в кардинально інакших суспільствах, пропонували ширший набір інструментів для розуміння світу та «нові досвіди простору, часу та знання», а антропологія виступала «містком до розвитку особистості» [7, с. 5].

Оскільки соціальна антропологія займалася вивченням «загальних властивостей соціального життя» (курсив автора) [2, с. 326], а отже, розмаїття досліджуваних антропологами суспільств перевищувало дослідницький досвід соціології, антропологічна теорія завжди мала багато що сказати теорії соціологічній. Ціла низка соціологічних напрямків і традицій вийшла саме з антропології: еволюціонізм (деякі положення якого в антропології були сформульовані навіть раніше, ніж у біології), функціоналізм (зокрема структурний), структуралізм і, до певної міри, інтерпретаціонізм (який базувався на роботах Макса Вебера, але набув сформованого вигляду в повоєнній соціальній антропології). Не менш (а може, найбільш) важливим внеском соціальної антропології в суспільствознавство була її методологія, насамперед етнографічний метод, який базується на включеному спостереженні. Це метод дослідження невеликих соціальних одиниць (часто – важкодоступних груп або замовчуваних тем), який полягає в безпосередньому і довготривалому спостереженні дослідником за життєдіяльністю групи, матеріали якого потім впорядковуються за допомогою наукових понять і категорій. Початково розроблений Броніславом Малиновським під час польової роботи в Океанії, цей метод був суттєво розширений Кліфордом Гірцем (т. зв. «насичений опис» [8, с. 12–13]), котрий, доповнивши етнографічний метод розкриттям суб'єктивних смислів (інтерпретацією), перетворив його на потужний інструмент соціологічного аналізу та політичної діяльності, зокрема в пізнанні «іншого». Завдяки передовій ролі в розробці цього методу етнографію та антропологію часто ототожнюють саме з якісною методологією соціологічного дослідження, базованою на інтерпретаційному етнографічному методі. Коли європейські й американські соціальні антрополози повернулися з колоній у свої країни, їхні вміння знайшли широке застосування в дослідженні об'єктів і тем, з якими мала труднощі офіційна соціологія через свою прихильність до кількісних методів та мір центральної тенденції. Кількісні методи звужували її можливості вивченням масового і нормального, через що малочисельні об'єкти і статистичні викиди сприймалися як неварті уваги, хоча це не відповідало потенційній значущості таких об'єктів для суспільства загалом. Через те, що антрополози знайшли таке нішкове застосування своїх умінь, багато з них потрапили до лав захисників різноманітних меншин у політичній боротьбі проти засилля більшості. Не випадково в такому громадському активізмі та залученні в політичну боротьбу на

захист упосліджених груп чимало науковців вбачають майбутнє соціальної антропології, котра, на їхню думку, «має бути готова піддати сумніву несправедливі системи панування» [9, с. 126] та пов'язати своє майбутнє з «непохитною підтримкою принципів прав людини, демократизації, добробуту та розвитку людей усіх відтінків» [10, с. 550]. Методологічна прив'язаність до нетипових ситуацій і станів суспільства проявляється в тому, що «для виживання антропології в майбутньому [антропологи] неодмінно повинні вивчати суспільства, які переживають біду, голод, колективний біль і війну» [10, с. 550], що дозволить соціальній антропології посприяти розв'язанню криз сучасного світу [10, с. 549].

Хоч як це парадоксально, глобалізація, будучи великомасштабним процесом, породила новий попит на антропологічну методологію, яка спеціалізується на малих об'єктах. Річ у тім, що масштаби глобалізації такі, що проведення звичайних кількісних соціологічних досліджень часто не є можливим або задовільним через проблеми із організацією, вартістю та зіставністю даних із різних країн. Широко використовувані (від безвиході) економічні макропоказники (скажімо, ВВП) та індекси міжнародних порівняльних обстежень часто залишають за дужками такий потужний пласт місцевих (регіональних, національних) особливих реалій, що втрачають значну частину своєї цінності (приміром, такий показник, як ВВП, потерпає від тіньової економіки, а багато показників із соціологічних обстежень – від різниці національних інтерпретацій респондентами вузлових термінів). З огляду на ці труднощі цілком природним кроком з боку соціологів стало звернення до методологічного доробку соціальної антропології (етнографічного методу) [11, с. 29–30].

Як бачимо, соціальна антропологія не тільки успішно вийшла з кризи, викликаній зникненням початкових об'єктів її дослідження, а й стала незамінним теоретичним і методологічним джерелом для інших наук. Всі три елементи її доробку – теорія, метод і матеріали – знаходять широке застосування в вищій освіті, дослідженнях суспільства та практичному розв'язанні суспільних проблем. Передумов для введення соціальної антропології як спеціальності в вищій школі України немає, однак вона може бути цінною в статусі навчальної дисципліни в навчальних планах із підготування фахівців цілої низки спеціальностей. Оскільки соціальна антропологія найтісніше пов'язана із соціологією [2, с. 327], ми зупинимося на питаннях такої побудови концепції викладання цієї дисципліни, яка би приносила максимальну користь за критеріями встановлених вище шести пріоритетів. Раніше ми торкалися проблеми вітчизняної соціологічної освіти, запропонувавши класифікацію українських соціологів на три групи: «соціологи в Україні», «соціологи з України» та «українські соціологи» [12, с. 157–159]. Наше завдання зараз – розробити таку концепцію викладання соціальної антропології, яка би максимально сприяла підготуванню саме «українських соціологів», котрі уникають вищеописаних шести недоліків навчальних планів і максимально наближаються до шести пріоритетів.

На факультеті соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка навчальна дисципліна «Соціальна антропологія» є базовою для студентів спеціальності «Соціологія», входить до циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і є підґрунтям для подальшого вивчення таких дисциплін, як «Соціологія культури», «Соціологія

особистості», «Теорія соціокультурного аналізу», «Соціологія сім'ї», «Соціологія села», «Соціологія міста», «Етносоціологія», «Актуальні проблеми соціології», «Якісні методи в соціології» та «Соціологічні теорії глобалізації». Дисципліна викладається на третьому семестрі навчання в обсязі 72 годин, із яких по 17 годин припадають на лекції та семінари і 38 годин – на самостійну роботу. Підсумкова форма контролю – залік [13, с. 3].

Розробляючи робочу програму цієї навчальної дисципліни, ми орієнтувалися на те, щоб вона органічно впліталася в навчальний план підготовки бакалаврів-соціологів, зокрема: (1) не дублювала змісту інших навчальних дисциплін; (2) максимально відповідала вимогам до фахових умінь професійного соціолога; (3) закладала основи для засвоєння подальших дисциплін навчального плану; (4) не містила зайвого матеріалу (тобто такого, який не узгоджується з шести пріоритетами). Результатом стала програма, в якій поєднано елементи, що в навчальних планах університетів Західної Європи та Північної Америки були би віднесені до двох різних дисциплін – «Вступу до (соціальної) антропології» та «Антропологічної теорії». Це означає, що вона передбачає як вивчення деяких теорій соціальної антропології, так і засвоєння значущого понятійного апарату та детальне ознайомлення з кількома випадками-прикладом (кейсами) для розширення культурних горизонтів та демонстрації зв'язку теорії з емпірією та практикою. Тематичний план занять складається з модулів і тем, які відповідають школам і підходам антропологічної теорії, але в межах вивчення цих шкіл і підходів студенти знайомляться зі спеціально дібраними текстами, які демонструють не тільки основні положення даної теорії, а й знайомлять із важливими поняттями та методами антропології взагалі, а також із деякими практиками інших суспільств. У такий спосіб досягається ознайомлення зі значущими теоріями, методами та матеріалами соціальної антропології.

Цілями викладання соціальної антропології було поставлено шість висунутих вище пріоритетів, адаптованих до рівня окремо взятої навчальної дисципліни. Відповідно до цих цілей запропонована робоча навчальна програма характеризується такими особливостями.

По-перше, для розвитку *критичного* мислення кілька одних і тих самих соціальних явищ розглядаються послідовно крізь призму кількох теорій (наприклад, термінологія спорідненості пояснюється в першому модулі з позиції еволюціонізму, в другому – структурного функціоналізму, а в третьому – культурного матеріалізму). Тим самим студентам демонструється те, що жодні теорії не є істинами в останній інстанції, а інструментами пізнання та політичної дії, пов'язаними з конфігураціями знання та влади. Особлива увага приділяється розкриттю морально-етичних наслідків теорій (зокрема еволюціонізму, функціоналізму та інтерпретаціонізму) та методів (позитивістського та інтерпретаціоністського спостереження), які застосовуються щодо людей. За допомогою детальних випадків-прикладів (кейсів) доноситься думка про відносність соціальних, політичних та економічних режимів та існування альтернатив тим формам соціального життя, які з погляду повсякдення здаються даностями.

По-друге, готовність до професійного діалогу на *світовому* рівні підкріплюється ознайомленням із теоріями, підходами та поняттями, які в світі є

частиною загальноприйнятого знання суспільствознавця, але випадають із навчального плану підготування соціологів у КНУ. Йдеться, насамперед, про еволюціонізм та його базові поняття, Манчестерську школу, культурний матеріалізм, «насичений опис» Кліфорда Гірца, цілу низку понять (обряди переходу, соціальна драма, емічний та етічний підходи, лімінальність тощо) та сучасні застосування соціальної антропології.

По-третє, для сприяння *творчому* оперуванню методами, концептами й фактами форми контролю знань (тести) побудовані і проводяться так, щоб перевіряти й заохочувати досягнення не тільки початкового рівня таксономії освітніх цілей Блума [14] (тобто власне знання), а й вищих рівнів (розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінювання). З цією метою тестові питання побудовані на знаннях із різних текстів, тем і навіть модулів, які потрібно співвідносити. Для кращого освітнього ефекту перевірені тести докладно розбираються зі студентами.

По-четверте, структура навчальної дисципліни та тексти для читання дібрані так, щоб на прикладі невеликих спільнот (первісних суспільств або малих соціальних груп) продемонструвати оперування на *практиці* принципів, на яких побудовані теоретичні підходи. На прикладі простих об'єктів студентам перших курсів простіше зрозуміти теорії та поняття, які їм яко соціологам надалі доводитиметься застосовувати до складних сучасних суспільств та великих груп. У цьому плані навчальна дисципліна «Соціальна антропологія» закладає передумови для кращого засвоєння студентами «Загальної соціологічної теорії», а також спеціальних і галузевих дисциплін.

По-п'яте, добір тем і текстів для читання здійснено максимально *прагматично*. Серед матеріалів немає жодних елементів, які є суто «цікавинками». Кожен текст і кожне завдання функціонально відповідає щонайменше двом із пріоритетів і спрямовані не на насичення студента знаннями фактів або переліку теорій, а саме на вміння пов'язувати, співвідносити, порівнювати, синтезувати, аналізувати тощо. Для цього, зокрема, в під час розробки навчальної програми ми відмовилися від поширеного в українській вищій школі «всеохопного» підходу – намагання охопити в рамках годин, відведених на навчальну дисципліну, всі наявні школи, теорії та теми. Натомість ми точково вибрали найбільш значущі для професійних соціологів та відповідні шести пріоритетам теми, які розглядаються за схемою: вступ до теми і випадок-приклад (кейс). Наприклад, після ознайомлення з загальними положеннями інтерпретаціонізму Кліфорда Гірца докладно обговорюється один із його аналітичних текстів, які демонструє ці положення в дії.

Нарешті, по-шосте, в аспекті *коренізації* знання значна увага приділяється розрізненню пояснювальної методології (з позиції спостерігача) та інтерпретаційної (з позиції учасника). Розуміння цієї різниці загострює чутливість до розходження між сформованим у науці знанням та локальними реаліями (як матеріальними, так і смисловими). Ця проблема порушується двічі: в обговоренні інтерпретаціоністської методології та в порівнянні етічного й емічного підходів. Крім того, з цією ж метою в одній із тем (функціоналізм) використано кейс із українського суспільства (фрагмент із праці Катерини Дисси про функції щоденного спілкування та репутації в традиційному суспільстві XVIII століття).

Висновки. Запропонований нами підхід дає змогу пристосувати викладання соціальної антропології до навчального плану з підготування фахівців-соціологів відповідно до завдань, які стоять перед вищою освітою України в умовах поточних трансформацій в суспільному житті, які визначаються постіндустріалізацією, глобалізацією та деколонізацією, та з урахуванням стимулів, пов'язаних із міжнародним становищем країни. Попри те, що викладання соціальної антропології не має традиції в українських університетах, ця навчальна дисципліна здатна зарадити низці прогалин у формуванні умінь і навичок, які будуть потрібні українському соціологові з огляду на вищеописані суспільні трансформації.

Список використаних джерел:

1. Hann C. Reconciling Anthropologies: Reflections on an Unremarked Centenary / Chris Hann // *Anthropology Today*. – 2007. – Vol. 23. – No. 6. – Pp. 17–19.
2. Леві-Строс К. Місце антропології серед соціальних наук і проблеми її викладання / Клод Леві-Строс // Леві-Строс Клод. Структурна антропологія / Пер. з фр. Зоя Борисюк. – К.: Основи, 2000. – С. 325–360.
3. Watson G. The Social Construction of Boundaries between Social and Cultural Anthropology in Britain and North America / Graham Watson // *Journal of Anthropological Research*. – 1984. – Vol. 40. – No. 3. – P. 351–366.
4. Валлерстайн И. Миросистемный анализ: Введение / Иммануил Валлерстайн [пер. с англ. Натальи Тюкиной]. – М.: Территория будущего, 2006. – 248 с.
5. Sillitoe P. Anthropologists only Need Apply: Challenges of Applied Anthropology / Paul Sillitoe // *The Journal of the Royal Anthropological Institute*. – 2007. – Vol. 13. – No. 1. – P. 147–165.
6. Corlett J. Anthropology in British Education / John Corlett // *RAIN*. – Dec., 1983. – No. 59. – P. 16–19.
7. Coleman S. and Simpson B. Unintended consequences? Anthropology, pedagogy and personhood / Simon Coleman and Bob Simpson // *Anthropology Today*. – December 1999. – Vol. 15. – No. 6. – P. 3–6.
8. Гірц К. «Насичений опис»: у пошуках інтерпретативної теорії культури / Кліфорд Гірц // Гірц Кліфорд. Інтерпретація культур [пер. з англ. Наталі Комарової]. – К.: Дух і літера, 2001. – С. 9–42.
9. Giddens A. The Future of Anthropology / Anthony Giddens // Anthony Giddens. *The Defence of Sociology: Essays. Interpretations and Rejoinders*. – Cambridge: Polity Press, 1996. – 296 pages.
10. Srivastava V. K. The Future of Anthropology / Vinay Kumar Srivastava // *Economic and Political Weekly*. – 1999. – Vol. 34. – No. 9. – P. 545–552.
11. Forte M. C. Globalization and World-Systems Analysis: Toward New Paradigms of a Geo-Historical Social Anthropology (A Research Review) / Maximilian C. Forte // *Review (Fernand Braudel Center)*. – 1998. – Vol. 21. – No. 1. – P. 29–99.
12. Цимбал Т. Соціологія в Україні versus українська соціологія: до питання рецепції соціології в Україні / Тарас Володимирович Цимбал // *Соціологія: минуле, сьогодні, майбутнє: Матеріали всеукраїнської наукової студентсько-аспірантської конференції*. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2003. – С. 156–159.
13. Цимбал Т. Соціальна антропологія: соціологічні засади та стратегії концептуального розвитку (робоча навчальна програма) [Електронний ресурс]. – К., 2012. – 26 с. – Режим доступу: <http://soc.univ.kiev.ua/uk/course/socialna-antropologiya>
14. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. *Handbook 1: Cognitive domain* / Benjamin Samuel Bloom. – New York: McKay, 1956. – 403 pages.

Отримано 22.02.2014 р.